

POSTANOWIENIE

13 maja 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Agnieszka Piotrowska

na posiedzeniu niejawnym 13 maja 2024 r. w Warszawie

w sprawie z wniosku A. N.

z udziałem B. S.

o zmianę postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku po H. C.,

na skutek skargi kasacyjnej A. N.

od postanowienia Sądu Okręgowego w Gdańsku

z 8 września 2022 r., XVI Ca 616/21,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i zasądza od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika postępowania koszty postępowania kasacyjnego w kwocie 240 (dwieście czterdzieści) zł z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z 15 kwietnia 2021 r. Sąd Rejonowy w Gdyni oddalił wniosek A. N. o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w Gdyni z 16 lutego 2016 roku (sygn. akt VII Ns 71/16) stwierdzającego, że spadek po zmarłej [...] 2015 r. H. C. nabyły na podstawie ustawy jej dzieci: A. N. i M. S.- każde w 1/2 części. Apelacja wnioskodawczyni od tego orzeczenia została oddalona postanowieniem

Sądu Okręgowego w Gdańsku z 8 września 2022 r. Wnioskodawczyni wniosła skargę kasacyjną, opierając wniosek o jej przyjęcie do rozpoznania na przyczynach kasacyjnych objętych art. 398⁹ § 1 pkt 1, 2 i 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia przysługującym od prawomocnych orzeczeń sądu drugiej instancji, służącym ochronie interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni i stosowania prawa, wkład Sądu Najwyższego w rozwój orzecznictwa i nauki prawa oraz eliminowanie z obrotu prawnego orzeczeń wydanych w postępowaniu nieważnym lub orzeczeń oczywiście niezgodnych z prawem. Stosownie do 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania w razie wykazania przez stronę, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Z punktu widzenia funkcji oraz założeń skargi kasacyjnej jako nadzwyczajnego środka zaskarżenia, rolą „przedsądu” jest wstępna selekcja skarg pod kątem spełniania wymienionych wyżej kryteriów (przyczyn kasacyjnych) kwalifikujących skargę do jej przedstawienia Sądowi Najwyższemu w celu merytorycznego rozpoznania.

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżąca wskazała, że w sprawie występują istotne zagadnienia prawne dotyczące kwestii: czy sąd może odnosić przesłanki braku możliwości powołania podstawy w postępowaniu stwierdzającym nabycie spadku, o której mowa w art. 679 § 1 k.p.c., do osoby trzeciej niebędącej uczestnikiem postępowania, zamiast wyłącznie do wnioskodawczyni i czy można uznać prymat badania podstaw dotyczących osoby trzeciej nad badaniem podstaw dotyczących wnioskodawczyni; jaki miernik staranności stosować rozpatrując „możliwość” skorzystania z podstawy do zmiany postępowania na podstawie art. 679 § 1 k.p.c.; czy sąd może odmówić zastosowania art. 679 § 1 k.p.c. jeżeli nie ustali terminu, w którym strona uzyskała możliwość powołania się na podstawę, stanowiącą przesłankę zmiany postanowienia w przedmiocie stwierdzenia nabycia spadku; oraz czy mając na uwadze

wyprowadzaną m.in. z przepisów art. 947 k.c., 948 k.c., 961 k.c. i art. 1039 k.c. zasadę prymatu woli spadkodawcy w rozporządzeniu swoim majątkiem na wypadek śmierci, sąd może przyjąć przekroczenie terminu zawitego z art. 679 k.p.c. nie dysponując wiedzą ani dowodem w przedmiocie daty, w której pojawiła się możliwość powołania na podstawę, o której mowa w treści art. 679 k.p.c. oraz rozważenie, czy nie pozostaje to sprzeczne z treścią art. 5 k.c. W tym samym zakresie skarżąca powołała się na przesłankę potrzeby wykładni przez Sąd Najwyższy przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości.

W nawiązaniu do tak sformułowanych przyczyn kasacyjnych należy przypomnieć, że istotnym zagadnieniem prawnym w rozumieniu art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. jest problem nowy i dotychczas niewyjaśniony, dotyczący ważnego abstrakcyjnego zagadnienia jurydycznego, którego rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy przy okazji rozpoznania skargi kasacyjnej przyczyni się do rozwoju prawa i orzecznictwa oraz będzie miało znaczenie nie tylko dla tej konkretnej, jednostkowej sprawy, ale także dla innych podobnych spraw. Skarżący powinien sformułować to zagadnienie w sposób przyjęty przy przedstawianiu przez sąd powszechny zagadnienia prawnego do rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy; przedstawić pogłębiony wywód prawny uzasadniający zgłoszone wątpliwości, wykazać zasadność preferowanego sposobu jego rozstrzygnięcia, a także wadliwość rozwiązania przez Sąd drugiej instancji postawionego problemu prawnego w sposób rzutujący na wynik sprawy. We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżąca powołała się także na potrzebę dokonania wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości prawne i wywołujące rozbieżności w orzecznictwie sądów (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.). Przez wskazaną wyżej rozbieżność należy rozumieć brak zgodności rozstrzygnięć w sprawach o takich samych lub bardzo podobnych stanach faktycznych, w których mają zastosowanie te same przepisy, wykładane lub stosowane w sposób prowadzący do odmiennych - zróżnicowanych albo sprzecznych - orzeczeń albo decyzji procesowych. Wskazując na tę przyczynę kasacyjną, skarżący powinien opisać, na czym polega trudność w interpretacji określonych przepisów prowadząca do niepożądanego wyżej stanu oraz zilustrować swoje twierdzenia przykładami takich rozbieżnych rozstrzygnięć.

Skarżąca nie spełniła opisanych wyżej wymagań. W judykaturze Sądu Najwyższego wyjaśniono, że art. 679 k.p.c. przewiduje uprawnienie polegające na żądaniu zmiany postanowienia spadkowego, zarazem poważnie je ograniczając - w zakresie wymaganych podstaw żądania i terminu - w stosunku do osób uczestniczących w pierwszym postępowaniu spadkowym. Zgodnie z art. 679 § 1 zd. 2 k.p.c. ten, kto był uczestnikiem postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, może tylko wówczas żądać zmiany postanowienia stwierdzającego nabycie spadku, gdy żądanie opiera na podstawie, której nie mógł powołać w tym postępowaniu, a wniosek o zmianę orzeczenia składa przed upływem roku od dnia, w którym uzyskał tę możliwość. Celem opisanego ograniczenia jest to, aby uczestnik poprzedniego (pierwszego) postępowania spadkowego nie mógł się domagać zmiany postanowienia na podstawie, którą mógł powołać w tym wcześniejszym postępowaniu. Ograniczenie to traktuje się jako prekluzję uprawnienia. Jest ono podyktowane potrzebą ochrony stabilności stwierdzonego prawomocnym orzeczeniem porządku dziedziczenia (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 21 marca 2001 r., III CZP 4/01, OSNC 2001, nr 13, poz. 670 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2001 r., IV CKN 566/00, OSNC 2002, nr 10, poz. 127 i z 14 października 2009 r., V CSK 118/09). Strona wnosząca o zmianę postanowienia spadkowego powinna zatem wykazać, że powołane przez nią fakty i dowody, które mają uzasadniać żądanie zmiany, pozostawały poza jej zasięgiem podczas poprzedniego postępowania, przy uwzględnieniu, że chodzi tu o obiektywną możliwość ich powołania (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 21 grudnia 2011 r., IV CSK 199/11). W orzecznictwie wyjaśniono także, że wznowieniowy charakter postępowania o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku pozwala sięgnąć przy wykładni zawartego w art. 679 k.p.c. pojęcia „podstawy”, której uczestnik postępowania o stwierdzenie nabycia spadku nie mógł powołać w tym postępowaniu, do treści i dorobku wykładni art. 403 § 2 k.p.c. Wskazano, że postępowanie o uchylenie lub zmianę stwierdzenia nabycia spadku nie może być wykorzystywane jako środek do usunięcia skutków bezczynności, czy wręcz błędów uczestnika poprzedniego postępowania spadkowego. Nie wyklucza to jednak, co do zasady, możliwości powoływania się przez wnioskodawcę w postępowaniu wszczętym na podstawie art. 679 k.p.c. na nowe dowody, także

odnośnie do okoliczności podnoszonych w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku, jeżeli nie mógł ich wówczas powołać (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 6 czerwca 2007 r., III CSK 19/07).

W świetle przedstawionej wykładni art. 679 § 1 k.p.c., jednolicie ukształtowanej w orzecznictwie Sądu Najwyższego, nie ma podstaw do przyjęcia, że na gruncie niniejszej sprawy powstała kolejna potrzeba odniesienia się przez Sąd Najwyższy do tej problematyki ze względu na przyczynę kasacyjną określoną w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. lub pod kątem przyczyny kasacyjnej z art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c. Wbrew twierdzeniom skarżącej, z motywów zaskarżonego postanowienia wynika, że Sąd Okręgowy odniósł ocenę spełnienia przesłanki oparcia żądania zmiany postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku na podstawie, która nie mogła być powołana w toku postępowania, do wnioskodawczynie, a nie do osoby trzeciej – ojca wnioskodawczynie, u którego odnaleziono testament własnoręczny sporządzony przez spadkodawczynię. Sąd uznał, że wnioskodawczynie miała obiektywną możliwość powołania się na przedmiotowy testament w poprzednim postępowaniu spadkowym, jeśli tylko zachowałaby minimum staranności przy uzyskaniu wiedzy o jego sporządzeniu, w szczególności przez przeszukanie dokumentów spadkodawczynie przechowywanych przez jej ojca, do których miała dostęp lub przez zapytanie ojca, czy spadkodawczynie pozostawiła testament, tym bardziej, że w oparciu o rozmowy ze spadkodawczynią miała podstawy przypuszczać, że został on sporządzony. Z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika ponadto, że podstawą oddalenia wniosku o zmianę postanowienia stwierdzającego nabycie spadku było nie tylko przekroczenie rocznego terminu wynikającego z art. 679 § 1 k.p.c., ale przede wszystkim oparcie przez wnioskodawczynię tego żądania na podstawie, którą mogła powołać w poprzednim postępowaniu spadkowym.

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania skarżąca powołała się także na przesłankę objętą art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., wskazując, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, ponieważ Sądy obu instancji nie uwzględniły wniosku z art. 679 k.p.c. przez wzgląd na fakty, które nie dotyczyły wnioskodawczynie, której nie można przypisać lekkomyślności ani niedbalstwa, a w istocie dotyczyły osoby trzeciej – ojca wnioskodawczynie. W ocenie skarżącej, Sądy orzekające zastosowały

całkowicie nieadekwatny i niewynikający z treści art. 679 k.p.c. miernik należytej staranności, a nadto z naruszeniem tego przepisu nie ustaliły daty, w której wnioskodawczym miała uzyskać możliwość powołania się na podstawę z art. 679 § 1 k.p.c. (odnalezienie testamentu spadkodawczyni), a w konsekwencji nie uwzględniły wynikającej m.in. z art. 947 k.c., 948 k.c., 961 k.c. i art. 1039 k.c. zasady prymatu woli spadkodawcy. W świetle tej zasady żądanie oddalenia jej wniosku nie zasługiwało na uwzględnienie w świetle art. 5 k.c., jako naruszające zasady współżycia społecznego.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania na przyczynie objętej art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. nakłada na skarżącego powinność wykazania kwalifikowanej postaci naruszenia konkretnych przepisów prawa materialnego lub procesowego, naruszenia dostrzegalnego *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej, bez potrzeby zagłębiania się w szczegóły sprawy lub dokonywania jej poszerzonej analizy. Należy też przypomnieć, że zgodnie z powszechnie aprobowanym w orzecznictwie i nauce prawa poglądem, o przyjęciu skargi kasacyjnej do rozpoznania nie decyduje *per se* nawet oczywiste naruszenie konkretnego przepisu, lecz jego skutek polegający na wydaniu oczywiście nieprawidłowego orzeczenia, które nie może się ostać (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 r., Nr 13, poz. 230).

Analiza argumentacji przedstawionej we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej nie potwierdza tezy wnioskodawczyni o ewidentnej wadliwości zaskarżonego orzeczenia. W tej sprawie analizie podlegały przesłanki dopuszczalności zmiany prawomocnego postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku określone w art. 679 § 1 k.p.c. Jak już wskazano wyżej, wbrew twierdzeniom skarżącej, z uzasadnienia zaskarżonego postanowienia wynika, że w ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawczyni miała obiektywną możliwość powołania się na przedmiotowy testament w poprzednim postępowaniu. Argumenty zawarte we wniosku o przyjęcie skargi nie odnoszą się do tej zasadniczej przyczyny rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji powiązanej z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego co do charakteru uprawnienia osoby uczestniczącej w pierwszym postępowaniu i jego poważnego ograniczenia w zakresie wymaganych podstaw żądania oraz niedopuszczalności jego

wykorzystania jako środka do usunięcia błędów uczestników postępowania lub sądu (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 13 października 2004 r. III CK 82/03 oraz z 6 czerwca 2007 r. III CSK 19/07.).

W tym stanie rzeczy orzeczono, jak w sentencji. O kosztach postępowania orzekając na podstawie art. 520 § 3 zd. pierwsze w zw. z art. 39821 k.p.c. oraz § 8 ust. 1 pkt 3 w zw. z 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 1935).

[SOP]

[ms]